

Referátum

I.

Vesela Nestorović eltörte és a mosdóba ejtette a rúzst, miközben a Községi Pártbizottság WC-jének tükre előtt szépítkezett. A kezében szorongatott tokban csak egy csonknyi maradt belőle. Baszd meg a román árut – morogta félhangosan. – Nagy szar az egész.

És ennek éppen tíz perccel az ülés kezdete előtt kellett megtörténnie! De nem ám akármilyen ülésről volt szó, legalábbis nem Vesela szempontjából. Ugyanis ma beszámolót fog tartani! És ez még semmi – olyannyira felragyogott a szerencsecsillaga, hogy épp ezen a napon jöttek el az elvtársak a Városi és a Tartományi Pártbizottságból. Alkalom volt ez arra, hogy végre előléptessék örökös kultúrfelelősi posztjáról a Községi Pártbizottságban. Vagy legalább hogy felfigyeljenek rá, kezdetnek ez is elég. Különben is, gondolta Vesela, ha Jovanka Perićnek, akinek még középiskolai végzettsége sincs, összejött, akkor neki, aki viszont befejezte a középiskolát, nos, neki végképp sikerülni fog.

Tudván, milyen magas rangú vendégek lesznek itt, két hétig írta a beszámolót. *Salajka község művelődési tevékenységének fejlődése Tito elvtárs a Kommunista Szövetség kultúrpolitikára gyakorolt nagyobb hatásának szükségéről szóló legújabb tézisének fényében* címet viselő dolgozatának témáját alaposan kidolgozta, különös tekintettel a bázis álláspontjaira, mert abban az időben ezt különösen megkövetelték. Igen, ez egy nagy lehetőség volt számára! Vesela hunyorogva nézett az igencsak koszos tükörbe, s a kezével kezdte elkenni a rúzst, hogy ajkának minden részére jusson belőle. Lenyúlt volna ő a letört rúzsdarabért, ha be nem fordul a mellékhelyiségbe Milivoje Maksić bizottsági titkár. Ez a heves vérmérsékletű, kopaszodó, meglehetősen nagy dioptriájú szemüveget viselő emberke szokott idegesriadt tenorhangján ezt süvöltötte:

– Vesela, hát megbolondultál? Az elvtársak várnak, te meg itt cicomázkodsz. Normális vagy te? Gyerünk, fejezd be, és indulás, már min-

denki bent van. Most szolgálják föl az ásványvizet, ami egy-két perc alatt megvan, és aztán kezdeni kell. Rögtön utánam következnel. Egyébként meg rúzsos lett az arcod. Mi a fenét csináltál? Kézzel kented ki magad?

Vesela zavartan megrezzent ennek hallatán, de hát nincs mese, indulni kellett. Csak nem olyan szörnyű, hogy mindenki észrevegye, nyugtatgatta magát. Meg aztán mit siettet ez itt engem, várhatnak azok az ülepek egy kicsit. Mondani viszont csak ennyit mondott, míg a rúzst a zsebébe tömte:

– Jól van, megyek, megyek, nem kell rögtön kiabálni – és kullogott a titkár után, közben suttyomban megnyálazott ujjával törölgette bal, majd jobb orcáját abban reménykedve, hogy sikerül megsemmisíteni a kézi sminkelés árulkodó nyomait.

A terem ajtajánál összefutottak Kaćával, a pincértündérrel (mindenki így ismerte és így nevezte), aki üres tálcát vitt a kezében. Ez azt jelentette, hogy az ásványvizek már a vendégek előtt állnak.

– Jaj, istenkém, Vesela (Kaća folyton mondogatta ezt az „istenkém”-et, bár már többször megfenyítették a pártbizottság tagjai és a vezetőség is. Ő viszont tántoríthatatlanul megmaradt a szokása mellett. Egyszer, egy március 8-ai ünnepségen, mikor már mindenki becsípett egy kissé, ezt mondta Milivoje titkárnak: „Tudod mit, titkárom, én sohase titkótam, hogy járok a templomba. És párttag se vagyok. Különb is, mondjad csak, hát nem Ő is mindig aszongya, hogy »az istenit«?”) Mi ez az arcodon? – kérdezte suttogva, bizalmasan közelebb hajolva, miután megtorpant egy percre.

– Eltört a rúzsom. Nagyon...? – de be se fejezhette a kérdést, mert a titkár hátrafordulva észrevette, hogy követője megállt. Elég volt egy röpké gyilkos tekintet, Vesela már pattant is.

– Ki bassza a rúzst, az a lényeg, hogy van egy saját beszámoló – vizsgálta magát. – Úgyis mindenki a beszédemre figyel, s nem arra, hogy nézek ki. Hát mire hasonlít Jovanka, és tessék, ott van a Városiban – gondolta, miközben tekintetével végigpásztázott az asztalon, ülőhelyét keresve, melyet az imént aktatáskájával már elfoglalt. Leült.

A kurva életbe!, gondolta, míg körbepásztázván a díszes, tiszta teremben, amely valahogy szokatlannak és idegennek tűnt számára, s tele volt a Bizottság teljes tagságával (az egyszerű üléseken viszont épp a kvórummal volt mindig probléma). És ráadásul még ezek hárman is itt vannak, akiktől annyi minden függ a karrierjében. És akkor egyszerre egy kicsit megjáé, arra gondolt, hogy talán mégse épp neki kellett volna jelentkeznie erre a mai szereplésre. De a tudat, hogy nem kell itt semmit kitalálni, csak felolvasni, felbátorította, és egy korty ásványvíz is segített. Vesela, bátorította magát: erre vártál, eljött a nagy nap! Jó a beszámolód! Jó! A kellemetlen

érzések, legalábbis a legesújtóbbak, semmivé váltak. Süvöltő tenorhang hallatszott:

– ...külön üdvözlöm magas rangú vendégeinket, Pavle Jović és Miloš Pekić elvtársakat a Városi és Somsoros Antal elvtársat a Tartományi Pártbizottságból. Üdvözljük őket közösen!

Tapsvihar töltötte be a termet, de erre Vesela nem is figyelt oda, annyira lekötötte figyelmét a referátumszöveget rejtő táská kinyitása.

– ...ezzel a vitánk, elvtársnők és elvtársak, még nagyobb fontosságot nyer. Tudatában e pillanat komolyságának, mindenekelőtt szocialista öngazgatású közösségünk gazdaságában...

Vesela a táskában matatott. Kissé már bánta, hogy nem szánt időt a beszámoló többszöri átolvasására az ülés előtt. Na és, ha bele is botlok párszor, nem nagy ügy – gondolta – Jovanka raccsol, és senki sem hánytorgatja föl neki. Ekképpen mélézött, amikor meghallotta a titkár szónoklatának klasszikus végszavait:

– ...tehát, ennek fényében, a mi feladatunk az, hogy még jobban és többet dolgozzunk. Most pedig térjünk rá a napirendi pontokra. Javaslatom a következő: első pont: Vesela Nestorović kultúrreferensünk beszámolója. A téma...

Vesela Nestorović hirtelen örülten, valószínűtlenül erősen izzadni kezdett, a szíve erősen zakatolt, a keze kissé remegett. Mert seholy akatáskában nem érezte a papír ismerős susogását. Egyetlen vad mozdulatot téve váratlanul lehajolt, úgy, hogy szinte a táskába dugta a fejét. Ekkor már a napnál is világosabbá vált – a referátum szövege nincs seholy. Otthon felejtette.

– ...ötödik pont: Somsoros elvtárs kommentárt fűz munkánkhoz, s előterjeszti nézeteit az aktuális...

Vesela felhevült agyában lázas gondolatok kergetőztek. Valami azért csak rémlik. Titóval fogom kezdeni, amikor a X. kongresszuson..., de a tizedik volt-e vajon, aztán áttérek az iskolára meg a színházi dolgozók és portások munkás-önigazgatásának klubjára, de nem is így, az később jön... És a kavargó lázas szédületből végül már csak egyetlen borzalmasan világos és jéghideg, bénító gondolat emelkedett ki: Nem tudom, mit tegyek. Nem tudom, mit tegyek. Ez az egyetlen gondolat felemésztette, meggyilkolta az összes többi.

– ...ki támogatja a napirendi pontok elfogadását?

Mindenki felemelte a kezét – Veselát kivéve. A mellette ülő nő kénytelen volt odasúgni neki, hogy „emeld föl”, mire Vesela úgy-ahogy föleszmélt, és késve bár, de magasba nyújtotta a kezét.

A titkár döbbenten nézte Vesela sápadt, rémült arcát, az aktatáskára meredő hipnotikus tekintetét. A két orcáján levő vörös csíkok olyanok voltak, mintha valami habókos indián harci színei lennének.

– Tán csak nem fog valamit elszarni – villant át a titkár agyán.

– ... megállapítom, hogy a napirendi pontok egyhangúlag elfogadásra kerültek. Van-e valakinek észrevétele? Nincs. Térjünk rá rögtön az első napirendi pontra, Vesela Nestorović kultúrreferens olvassa fel *Salajka község művelődési tevékenységének fejlődése Tito elvtárs a Kommunista Szövetség kultúrpolitikára gyakorolt nagyobb hatásának szükségességéről szóló legújabb tézisének fényében* című beszámolóját. Parancsoljon, Vesela elvtársnő.

Vesela lázas agyából már minden ép gondolat kipusztult, csak az az egyetlen jéghideg maradt meg: Nem tudom, mit tegyek.

– Vesela elvtársnő, nos, elkezdheti, tessék, én befejeztem – ismételte meg a felszólítást a titkár, és negédesen rámosolygott a kövér magyarra a Tartományi Pártbizottságból, aki csak azért is kitartóan bámulta a kultúrfelelőst.

Vesela életében már megtörtént egyszer, hogy egy kínosan ismétlődő gondolata cselekvésképtelenné tette, és ettől megzavarodott, elvszítette józan ítélőképességét. Ez akkor volt, mikor a férje bejelentette, hogy válni akar. Most pedig ugyanazt tette, mint amit akkor tett: elszaladt.

A megkínzott arcú titkárral és a sötét képű tartományis magyarral az élen mindenki elképedten és döbbenten nézte végig, ahogy Vesela Nestorović, félrelökődve a bizottsági tagok székeit, szalad a terem kijáratára felé.

II.

Sok szó esett Vesela esetéről a pártbizottságban, de magasabb fórumokon is. Utólagos magyarázatát egyhangúlag elvetették, mint teljességgel valószerűtlent. Talán minden rendeződött volna végül, ha nem történik meg az ülés alatt kétszer is, hogy nem emeli fel a kezét. Az örökké éber Somsoros elvtárs ugyanis felfigyelt erre. Beszéltek ellenséges tevékenységről is, a Párt szerveinek aláaknázásáról – de végül mégis lezárult az egész ügy Veselának a bizottságból való kizárásával, és az ezt megelőző megrovással. Ez utóbbit Milivoje Maksic írta alá, s még örült, hogy nem ő maga cseszett rá saját kádere miatt.

Kača pincértündér, aki egyébként szombaton és vasárnap a Sutjeskához címzett kocsmában pincérnősködik, körülbelül egy évvel később a Községi Pártbizottság kántinjában, egyik szünetben, valakinek az érdeklődésére válaszolva, mesélni kezdett Veseláról:

– Istenkém, gyerekek, Vesela totálisan tönkrement. Minden vasárnap a Sutjeskában ül, de aszongya a kiscsaj, aki hétközben dógozik, hogy más

napokon is be-betér. Issza a pelinkovacot meg a sört, mint a kefekötő. Hát bizony, ő, aki március 8-án is alig volt képes elszopogatni egy kis likórt. Normális, egyszerű asszony vót. No de most... Nem könnyű neki, szegénykémnek: a férje még három évvel ezelőtt kirúgta egy másik nő miatt, gyereke nincsen, albérlő, és kávéfőz az Ifjúsági Otthonban, ez a kenyere. Aszongya, ezt a munkát is alig kapta meg. A mostani árak meg az infláció mellett nem is csoda, hogy csempészésre adta a fejét: Romániából és Magyarországról hozza az árut. De hiába, mit ér neki a csempészés is, ha eliszik mindent? Istenkém, hol van az a régi Vesela, akivel szépen el lehetett beszélgetni. Egyik vasárnap szinte már a fejemre mászott, majhogy nem ki köllött dobnom a Sutjeskából. Részeg vót. Elhozta azokat a papirosokat, azokat, amiket otthon felejtett akkó, és amik miatt jól rábaszott, osztan föl akarta olvasni. Rámtámadt, hogy majd ő olvas, majd ő fölolvassa. Aszontam neki: „Veselám, no, mi lelt, nyugodjád mán le, no. Ki a fészkes fenét érdekel ez?” Ő meg, gyerekek, képzeljétek, zokogni kezdett. Rít szakadatlan. És csak ordított, hogy majd ő olvas. Borzasztó vót nekem ilyen meglett asszonyt kisgyerekként sírni látni. És Veseláról van szó, nem másról. Haj, istenkém, hogy mit tesz az élet... – mesélte Kaća pincértündér, majd megragadva a légyecsapót egy hirtelen mozdulattal agyonütött egy legyet a falon, mely egész idő alatt ott settenkedett az asztalon az állott szendvicsek között.

Dodony Anikó alkotása